

Noelle Aarts

De I Tjing, het Chinese boek der Veranderingen. Ik dacht eerst aan een 'buitenlandschapje'. Maar innerlijke ruimte gaat om iets waar geen woorden meer zijn. De I Tjing raakt ook dat weten.

Pleidooi voor constructieve interactie

Noelle Aarts

Universitair hoofddocent bij de sectie Communicatiewetenschap op Wageningen UR. Ze doet onderzoek naar conflict en onderhandeling over het gebruik van de ruimte.

Het essay vooraan in dit boek gaat over het verband tussen de beleving van de fysieke ruimte en de (beleving van) de innerlijke ruimte. Het is een origineel en inspirerend verhaal omdat het aanleiding geeft tot andere gedachten en nieuwe vragen. Zo dringt zich de vraag op of mensen inderdaad wel zoveel buitenruimte nodig hebben als onderzoek ons doet geloven. In hoeverre is er inderdaad sprake van een afwenteling van innerlijk ongenoegen op allerlei eisen aangaande de fysieke ruimte?

Natuur noodzakelijk?

Het zou interessant zijn om mensen te vragen wat ze zouden willen met betrekking tot de buitenruimte en dit af te zetten tegen wat ze daadwerkelijk doen met de mogelijkheden om hen heen. De meeste mensen lijken vooral te houden van drukte en gezelligheid en gaan daar waar veel andere men-

‘Zo beschouwd lijkt al die aandacht voor ‘wilde’ natuur in Nederland niet in verhouding tot het aantal mensen dat hier werkelijk gebruik van maakt.’

sen zijn. Mensen zoeken mensen op, op stranden, terrassen, in café's en gewoon op straat (hangjongeren en hangouderen). In mijn eigen omgeving zijn mensen die met regelmaat en voor langere tijd de afzondering zoeken, de rust en de stilte in de buitenruimte, eerder uitzondering dan regel. De meeste mensen vinden het in het beste geval wel aangenaam om af en toe te vertoeven in het buitengebied, maar dan het liefst met andere mensen en niet te lang en te ingewikkeld. Van natuur genieten we zolang die natuur vooral doet wat wij verwachten. Hoe relatief is schoonheid!

Een treffend voorbeeld komt van mijn zwager. Deze jongen komt uit het noorden van Mozambique, uit een prachtig vissersdorpje aan de Indische oceaan met de ongerepte jungle in de achtertuin. Inmiddels woont hij al langere tijd in Nederland. Toen hij hier pas was, ging hij vaker met mij mee, op on-

derzoek in het landelijk gebied. Eens vroeg ik hem: 'Wat vind jij nu goed, mooi en bijzonder in Nederland?' Zijn antwoord was: 'De natuur in Nederland, die vind ik hier prachtig.' Ik was even van mijn stuk gebracht. 'Hoezo de natuur? Die is bij jullie toch veel mooier?' 'Helemaal niet. Hier is alles duidelijk en geordend. Je kunt zo zien wat de bedoeling is. Je ziet het boerenland in de Ooijpolder, je ziet de wildernis in de Millingerwaard. Maar daar lopen wel paden en er staan wegwijzers en zelfs borden met allerlei informatie. Je kunt duidelijk en veilig recreëren. Aan onze natuur heb je niks. Het levert niks op en je kunt er ook niet recreëren. Sterker nog: zonder kapmes is het levensgevaarlijk.'

En zo is het. Natuur moet niet al te wilde trekjes gaan vertonen, onder controle zijn dus. Niet voor niets zijn met name mensen met een buitenlandse achtergrond vaak helemaal niet te spreken over wilde natuur. Zij hebben, net als mijn schoonbroer, soms directe ervaringen met gevaarlijke natuur die bovendien niets oplevert. Zo beschouwd lijkt al die aandacht voor 'wilde' natuur in Nederland niet in verhouding tot het aantal mensen dat hier werkelijk gebruik van maakt. Wel kan ik me voorstellen dat de meeste mensen behoefte hebben aan aangename buitenruimte in hun directe omgeving. Ik denk dan

aan brede straten en trottoirs met veel groen, aan toegankelijke pleinen en aan aantrekkelijke parken.

Dicht op elkaar

Het essay roept vragen op die een nadere uitwerking verdienen. Zo wordt een spiritueel-communicatieve benadering voorgesteld waarmee ruimteclaims bevraagd kunnen worden. Via die weg kunnen mensen reflecteren op hun eigen (beperkte) innerlijke ruimte. De erkenning daarvan moet vervolgens leiden tot het vergroten van de innerlijke ruimte, dit als oplossing voor structureel ruimtegebrek. Wat is innerlijke ruimte eigenlijk? Wat moet ik me daarbij voorstellen? Hoe weet ik of mijn innerlijke ruimte beperkt is?

Als we ons afvragen wat (te) weinig fysieke ruimte doet met de innerlijke ruimte van mensen dan denk ik aan grote steden die ook nog eens alsmaar blijven groeien. In Mexico City, Bombay en Tokyo leven de meeste mensen met zeer velen op een zeer kleine ruimte. Beschikken die mensen dan over meer innerlijke ruimte dan wij? Zij spelen het immers wel klaar om zo te overleven.

In vroegere tijden leefden ook hier de mensen dichter op elkaar. De ontwikkelingen gaan hard: de gemiddelde Nederlander heeft in vergelijking met

‘Wij zijn doorgaans bang voor nieuwe dingen. Het gevolg is een neiging tot overmatige controle en regelzucht.’

1985 anderhalf keer zoveel woonruimte tot zijn of haar beschikking. Hadden mensen vroeger meer innerlijke ruimte dan wij, vandaag de dag? Ik vraag het me af. Sommige mensen móeten wel dicht op elkaar leven. De meeste zullen met deze noodzaak leren leven, al dan niet door hun eigen innerlijke ruimte te vergroten. Anderen zullen zich vanwege chronisch ruimtegebrek misschien wel structureel ongelukkig voelen.

Is Nederland vol?

Ruimtelijke schaalvergroting heeft haar grenzen bereikt of zal deze spoedig bereiken, daarom moeten we de beschikbare ruimte wel anders gaan beleven. Dat is een belangrijke aanname in het essay. Gesteld wordt dat technische oplossingen om de ruimte te vergroten geen of weinig soelaas bieden voor de problemen die wij in Nederland ondervin-

den. Maar waarom zouden technische oplossingen niet effectief kunnen zijn? En wie vinden eigenlijk dat Nederland vol is? Als we een minder stringente scheiding zouden hanteren tussen stad en platteland, dan hebben we ineens heel veel ruimte, zo wordt ook wel geredeneerd. Kortom, voor wiens problemen zoeken we eigenlijk een oplossing?

Interessant is de gedachte dat mensen in hun ruimteclaims vrij conservatief zijn. Wij zijn doorgaans bang voor nieuwe dingen. Het gevolg is een neiging tot overmatige controle en regelzucht. Dit sluit aan bij wat Kader Abdollah in een bijeenkomst over ruimtegebruik opmerkte over de wijze waarop wij in Nederland omgaan met de wensen van de mensen. Volgens Abdollah zou de overheid zich daar veel minder van aan moeten trekken, minder betuttelend moeten zijn en concrete initiatieven met betrekking tot ruimtegebruik meer moeten ondersteunen: kijk wat er gebeurt, laat mensen maar ruziemaken over de inrichting van publieke ruimte, uit conflicten ontstaan vaak mooie nieuwe ideeën.

Integratief onderhandelen

Gaandeweg het essay wordt gesuggereerd dat de oplossing voor het ruimteprobleem ligt een constructieve dialoog over achterliggende waarden,

belangen, angsten en onzekerheden van ruimteclaims. Om die in een constructieve dialoog boven tafel te krijgen, wederzijds te erkennen en vervolgens te integreren. Ik heb het gevoel dat dit heel dicht ligt bij wat ook wel integratief onderhandelen wordt genoemd. In een integratieve onderhandeling zijn mensen open over hun belangen en de achtergronden daarvan, zoeken ze samen naar feiten waar ze het over eens zijn, erkennen ze de problemen van een ander en dragen ze daar ook zorg voor. Dit in tegenstelling tot een distributieve onderhandeling waarin mensen hun belangen en achtergronden voor zichzelf houden, geen zorg dragen voor de ander, allerlei feiten aandragen om het eigen standpunt te onderbouwen en overvragen in de hoop ergens in het midden uit te komen. Het resultaat van een integratieve onderhandeling is een creatief compromis, van een distributieve onderhandeling een reactief compromis. In de praktijk wordt veelal distributief onderhandeld. Meestal is dat afdoende, maar in sommige gevallen biedt het geen oplossing. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer wederzijdse afhankelijkheden niet kunnen worden afgebroken en dus structureel zijn.

— Met deze associatie vraag ik me af wat nu werkelijk nieuw is aan het idee van het vergroten van de

‘Wat is het concept van innerlijke ruimte meer dan integratief onderhandelen?’

innerlijke ruimte. Of raak ik hier aan de beperking van mijn eigen innerlijke ruimte, die tot uitdrukking komt in de neiging om nieuwe ideeën te incorporeren in mijn eigen vertrouwde perspectief?

In het essay wordt de oplossing gezocht in een volledig ander interactieperspectief. Qua methodiek is het Socratisch gesprek misschien een interessante mogelijkheid.

Soft en constructief

Tot slot, in mijn werk als onderzoeker bestudeer ik conflicten, interacties en onderhandelingen over de inrichting en het gebruik van de ruimte. Daarbij zijn we altijd op zoek naar methoden waarmee interactie tussen verschillende belanghebbenden constructief kan worden gemaakt. Dit essay biedt daartoe een nieuwe originele invalshoek.

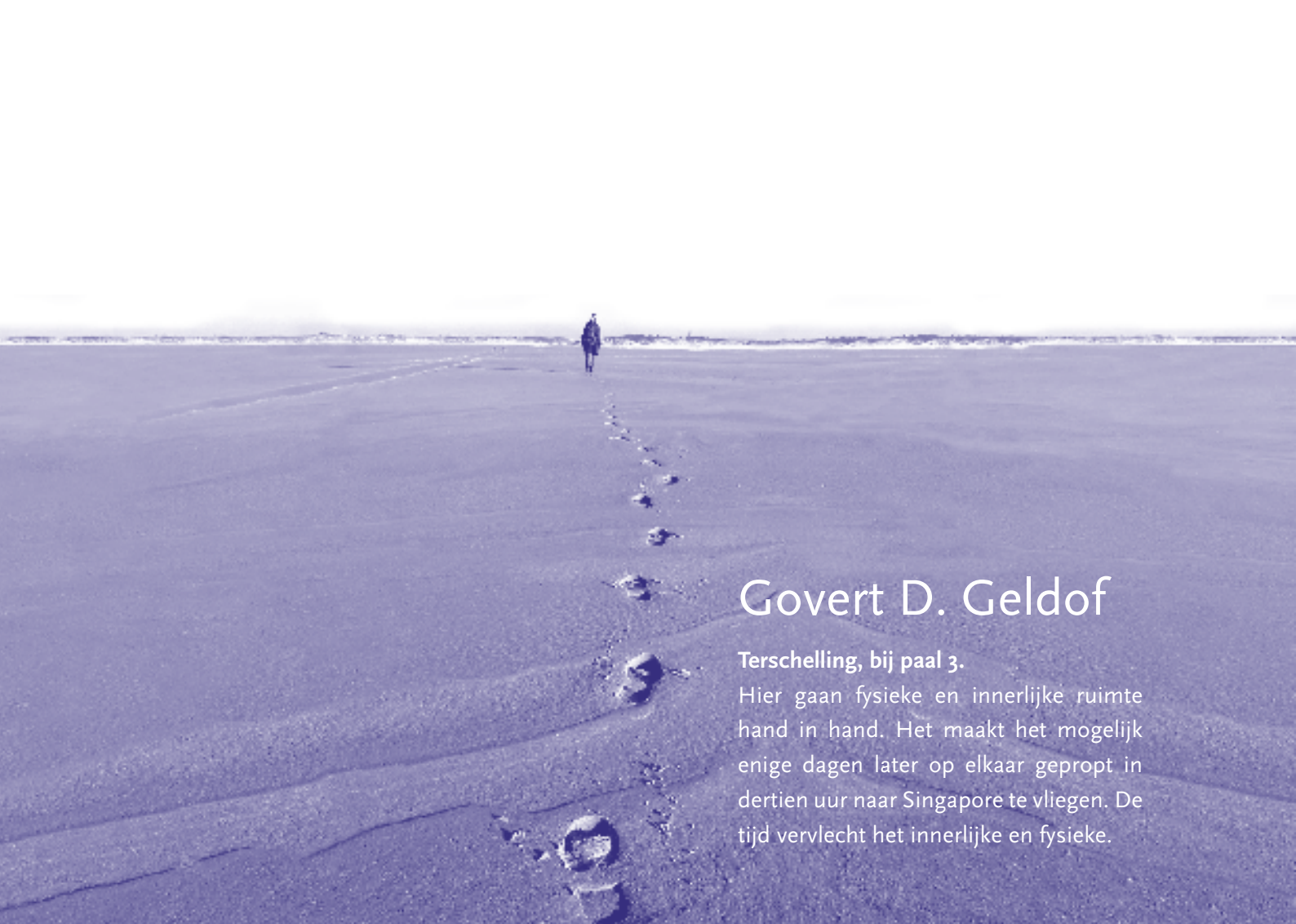
— De vele conflicten en onderhandelingen die ik heb bestudeerd over natuur waren voornamelijk distributief van aard: winst voor de een is verlies voor de andere, men streeft vooral eigen winst na. Het afwentelingsmechanisme herken ik dus zeker in de praktijk.

Het is nog niet zo eenvoudig om het idee van innerlijke ruimte handen en voeten te geven in de praktijk. Het gevaar is dat een en ander (alleen al

— vanwege de terminologie) als erg soft wordt ervaren. De kracht van het idee zit wat mij betreft in de discussies die ermee worden opgeroepen, de nieuwe gedachten waartoe het leidt en het pleidooi voor een constructieve interactie. Naar een effectieve methodiek moet verder worden gezocht. Dat zou een nuttige vervolgstap kunnen zijn.

‘Conflicten over natuur zijn voornamelijk distributief van aard: winst voor de eer is verlies voor de ander.’

Govert D. Geldof

Terschelling, bij paal 3.

Hier gaan fysieke en innerlijke ruimte hand in hand. Het maakt het mogelijk enige dagen later op elkaar gepropt in dertien uur naar Singapore te vliegen. De tijd vervlecht het innerlijke en fysieke.